

Przemysław Turek

Uniwersytet Jagielloński

Odpowiadając islamowi – protestanci w dialogu i polemice z muzułmanami

Chrześcijaństwo, jako religia wywodząca się z Bliskiego Wschodu, obejmowało również swym zasięgiem obszary obecnie zdominowane przez islam. Chrześcijanie-autochtoni w większości krajów arabskich i muzułmańskich traktowani są jako wyznawcy religii tolerowanej. Koran podkreśla zbieżność islamu z chrześcijaństwem, jeśli chodzi o pewne dogmaty: ten sam Bóg, objawienie, prorocy, Sąd Ostateczny¹. Nie oznacza to jednak, że nie dochodzi do dyskusji z islamem, która zazwyczaj oznacza obronę stanowisk każdej ze stron. Zarówno islam, jak i chrześcijaństwo uważane są przez swoich wyznawców za jedyną prawdziwą religię. W kwestiach doktrynalnych obie religie różnią się do tego stopnia, że przyjąć można właściwie założenie, iż w obu przypadkach jedynym punktem wspólnym jest postulowany przez nie monoteizm – i to nie do końca (z punktu widzenia islamu).

Rodzime Kościoły na Bliskim Wschodzie poprzestawały głównie na walce o utrzymanie pozycji religii chronionej. Chrześcijaństwo w wersji protestanckiej od XIX wieku zaangażowane było w działalność misyjną na Bliskim Wschodzie. Kontakty z islamem oznaczały dla protestantów konieczność przygotowania się do dyskusji i polemiki z jego wyznawcami – potencjalnymi neofitami.

Głównymi zagadnieniami, wokół których koncentruje się protestancka polemika chrześcijańsko-muzułmańska, pozostają:

- a) status Biblii,
- b) postać Jezusa.

Związane jest to z następującymi, zarzutami wysuwanymi przeciw chrześcijaństwu przez stronę muzułmańską:

- a) Biblia w obecnej postaci nie jest autentyczna,

---

¹ Sura 4, 136, 163; 29, 46.

- b) Biblia utraciła swój autorytet na rzecz Koranu,
- c) niektóre doktryny chrześcijańskie, mające posiadać uzasadnienie w Biblii, np. doktryna Trójcy, są sprzeczne ze zdrowym rozsądkiem i Koranem,
- d) odkupienie przez Chrystusa jest nie do przyjęcia, gdyż ukrzyżowaniu przeczy Koran,
- e) Biblia potwierdzać ma boską misję Muhammada.

Biblia, czyli Pismo Święte, traktowane jest przez wszystkich chrześcijan jako zbiór prawdziwych słów jedyne Boga, spisany według dogmatyki chrześcijańskiej przez mędrców, proroków, uczniów Jezusa i ewangelistów pod natchnieniem Ducha Świętego. W tradycji muzułmańskiej Biblia podzielona została na trzy części, przypisane innemu prorokowi: Tora – Mojżeszowi, Psalterz – Dawidowi, Ewangelia – Jezusowi²; islam zakłada też, że zarówno Tora, jak i Ewangelia nie zostały zachowane w pierwotnej postaci, lecz zostały zmienione lub „sfalszowane”³.

Jezus uważany jest w islamie za proroka i Mesjasza, ale odmawia mu się boskości i synostwa Bożego oraz odrzuca się pojęcie Trójcy⁴; islam odrzuca też ukrzyżowanie Jezusa, który został wprawdzie skazany na śmierć, ale dzięki Boskiej interwencji (ukrzyżowanie sobowtóra) uniknął śmierci⁵.

Głównymi źródłami wykorzystywanymi przez protestantów w polemice z islamem będą oczywiście Biblia i Koran.

Publikacje książkowe i elektroniczne poruszają kilka tematów:

1. Autentyczność Biblii (czyli Tory i Ewangelii).
2. Boskość Jezusa – Zbawiciela.
3. Islam a chrześcijaństwo.
4. Status Koranu.
5. Tzw. „fałszywe świadectwa”, np. Ewangelia Barnaby, kwestia Parakleta.

Autentyczność Biblii (czyli Tory i Ewangelii)

Zagadnienia dotyczące autentyczności i niezmienności tekstu biblijnego poruszane są w formie pytań i odpowiedzi, względnie wyimaginowanego dialogu chrześcijanina i muzułmanina. Zagadnienia przedstawiane są bardzo szczegółowo, z odniesieniem do poszczególnych ksiąg biblijnych oraz werse-
tów. Poruszane są następujące kwestie:

² Sura 4, 163; 5, 46; 53, 36.

³ Sura 11, 110. Por. القرآن الكريم بالرسم العثماني وبهامشه تفسير الإمامين الجليلين العلامة جلال الدين محمد بن أحمد المحلي والعلامة جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي [...] . قدم له وراجعاه الأستاذ مروان سوار، بيروت 1402 [Koran z komentarzem dwóch Dżalali], s. 200.

⁴ Sura 5, 17, 72–73, 75; 112, 3; ... القرآن الكريم, s. 151.

⁵ Sura 4, 157; ... القرآن الكريم, s. 130.

- a) brak sprzeczności w księgach biblijnych⁶,
  - b) czy jakieś księgi starotestamentowe zaginęły⁷,
  - c) kiedy zgromadzono księgi Nowego Testamentu⁸,
  - d) czy zaginęły jakieś listy nowotestamentowe⁹,
  - e) Koran jako źródło potwierdzające autentyczność i niezmiennność tekstu biblijnego¹⁰,
  - f) teksty biblijne nie uległy „sfalszowaniu” ani przed Muhammadem, ani po nim¹¹,
  - g) świadectwa historyczne, potwierdzające autentyczność przekazu tekstu biblijnego¹²,
  - h) świadectwa archeologiczne, potwierdzające zarówno autentyczność przekazu tekstu biblijnego, jak i opisywanych w Biblii wydarzeń¹³.
- Rozważania historyczne oraz wnikliwa krytyka tekstu biblijnego służyć mają przygotowaniu szczegółowych argumentów, za których pomocą odparte mają być wytaczane wielokrotnie przez muzułmanów argumenty o nieautentyczności Biblii w obecnej postaci oraz zniekształceniu jej przez wyznawców judaizmu i chrześcijaństwa.

Kwestia boskości Jezusa – Zbawiciela

W związku z faktem, że Jezus jest zarazem jedną z ważniejszych postaci islamu, dysputa wokół postaci Jezusa w źródłach protestanckich w ramach polemiki z interpretacją muzułmańską koncentruje się na następujących zagadnieniach:

- a) bezgrzeszność, boskość i synostwo Chrystusa¹⁴,
- b) wyższość Jezusa Mesjasza w tekstach koranicznych nad wszystkimi prorokami – odwołanie się do wersetów wskazujących, że Adam i pozostali

⁶ [Urojone wątpliwości dotyczące Starego Testamentu], Villach [b.r.], s. 6–9.

⁷ Tamże, s. 10–16.

⁸ Tamże, s. 6–11.

⁹ Tamże.

¹⁰ W. S. Clair Tisdall, *Christian Reply to Muslim Objections* [wcześniej: *A Manual of the Leading Mohammadanian Objections to Christianity*, London 1904], Villach 1980, s. 87–88; الدكتور س. ج. فاندر، ميزان الحق. الجزء الأول: لا تحريف في التوراة والإنجيل. الجزء الثاني: كيف تخلص أيها الإنسان؟ [S. G. Pfander, *Szala prawdy*, cz. 1: *W Torze i w Ewangelii brak zniekształceń*, cz. 2: *Człowieku, jak osiągniesz zbawienie?*, cz. 3: *Jak poznamy prawdziwą religię?*, Basel [b.r.], cz. 1, s. 38–61, 94nn].

¹¹ W. S. Clair Tisdall, *Christian Reply to Muslim Objections*..., s. 29nn; الدكتور س. ج. فاندر..., cz. 1, s. 61–93, 126–163.

¹² W. S. Clair Tisdall, *Christian Reply to Muslim Objections*..., s. 46nn; ثقتي في التوراة والإنجيل [Josh MacDowell, *Pokładam ufność w Torze i w Ewangelii*], Stuttgart [b.r.], s. 37–70.

¹³ Tamże, s. 71–79.

¹⁴ W. S. Clair Tisdall, *Christian Reply to Muslim Objections*..., s. 116–125.

prorocy islamu, włącznie z Muhammadem, popełniali grzechy (wszyscy oprócz Jezusa i jego matki)¹⁵,

c) Jezus jako Słowo Boże w Koranie¹⁶,

d) Jezus jako Zbawiciel i konieczność zbawienia¹⁷,

e) historyczność ukrzyżowania i śmierci Jezusa na krzyżu – stąd konieczność odrzucenia koranicznej tezy o pozornym ukrzyżowaniu Jezusa¹⁸,

f) Jezus jako Alfa i Omega, pierwszy i ostatni – stąd odrzucenie muzułmańskiego twierdzenia, że Muhammad jest ostatnim z proroków, zamykającym Objawienie, tzw. „pieczęcią proroków”¹⁹.

Islam a chrześcijaństwo

Niektóre publikacje zajmują się ogólnym przedstawieniem założeń islamu w porównaniu z chrześcijaństwem. Wizja Boga w islamie traktowana jest jako sprzeczna z podstawowymi dogmatami chrześcijaństwa i zdaniem niektórych autorów nie można powiedzieć, że Bóg w islamie i Bóg chrześcijański to te same istoty i pojęcia²⁰. Wizja bóstwa w islamie sprowadza się według poniższych tez do negacji:

a) Bóg (Allah) nie stanowi Trójcy – chrześcijanie uważani są niekiedy za politeistów, gdyż Allah to jedna osoba, bez towarzyszy²¹,

b) Bóg nie jest Ojcem – islam nie uznaje więc Boga za kochającego i bliskiego ojca, ojcostwo Boga i posiadanie syna z Marii jest bluźnierstwem²²,

c) Bóg nie jest Duchem Świętym – Duch Święty w Koranie to stworzenie Boskie, jak anioły i demony, identyfikowane z archaniołem Gabrielem²³,

d) Jezus nie jest Synem Bożym ani Bogiem – jest wprawdzie słowem Bożym wcielonym, duchem od Boga pochodzącym, ale stworzonym przez Boga w łonie Marii, uznanie Jezusa za syna Bożego oznaczałoby naruszenie suwerenności Allaha²⁴,

¹⁵ Np. tamże, s. 104–114.

¹⁶ Tamże, s. 125–128.

¹⁷ Tamże, s. 168–188.

¹⁸ Tamże, s. 113–116.

¹⁹ R. W. Thomas, *Islam. Aspects and Prospects. A Critical Analysis*, Villach [1992], s. 185–186; W. S. Clair Tisdall, *Christian Reply to Muslim Objections...*, s. 189–217; sura 33, 40; o najprawdopodobniej manichejskim pochodzeniu tego terminu W. P. Turek, *Aḥmad – Paraklet – Mani. Spojrzenie na kontrowersyjny werseł 61,6 Koranu*, [w:] *Spotkania Arabistyczne*, t. 3, Kraków 2000, s. 19–26.

²⁰ Abd Al-Masih, *Who is Allah in Islam?*, Villach [1982?], s. 36.

²¹ Tamże, s. 37–38; Abd Al-Masih, *Islam Under the Magnifying Glass*, Villach [1990?], s. 16–18; sura 112, 1–4.

²² Abd Al-Masih, *Who is Allah...*, s. 39–42; Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 19–22.

²³ Abd Al-Masih, *Who is Allah...*, s. 47–49; Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 30–31; sura 19, 17.

²⁴ Abd Al-Masih, *Who is Allah...*, s. 39–42; Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 23–25; sura 3, 45; 4, 171.

e) Bóg nie jest miłością – w ujęciu islamu Bóg jest miłosiernym, ale odległym i bezosobowym bytem i sędzią, panem i władcą, wymagającym czci i oddania, nieprzejawiającym ojcowskiej miłości²⁵,

f) Allah nie jest identyczny z Bogiem-Ojcem – niektórzy autorzy protestancy posuwają się do twierdzenia, iż Allah jest duchem niebiblijnym, duchem kłamstwa, który przybrał staroarabską nazwę Boga, choć nim nie jest²⁶.

Relacje islam – chrześcijaństwo przedstawiane są na zasadzie przeciwstawień. Oto tezy stawiane w dysputach i polemikach przez misjonarzy protestanckich:

a) Muhammad – to zwykły, grzeszny człowiek, odwołujący się do miłosierdzia Bożego człowiek; Jezus – to Syn Człowieczy i Syn Boży. Chrystus zmartwychwstał i żyje – Muhammad umarł²⁷,

b) kwestia prawdziwości i pochodzenia objawienia²⁸: objawienie Muhammada nie pochodzi od Boga, jeśli słyszał głosy, były to głosy duchów (demonów), informacje o religii chrześcijańskiej uzyskane przez Muhammada pochodzą ze źródeł antychrześcijańskich (Żydzi) lub od wyznawców gnostyckich odłamów chrześcijaństwa – objawienie Jezusa to nie tylko głoszone przez niego słowo Boże, wolne od podszeptów demonów; on sam był wcielonym Słowem Bożym²⁹,

c) podkreślanie wagi świętej wojny u muzułmanów wiąże się z faktem, że islam rozprzestrzenił się w Azji i Afryce wskutek podbojów (samemu Muhammadowi zarzuca się dokonywanie masowych mordów), a święta wojna była czynnikiem motywującym muzułmanów – Jezus głosił walkę duchową i poświęcenie się, stąd dla chrześcijan święta wojna oznacza zaparcie się samego siebie i całkowite oddanie się Boskiemu posłańcowi³⁰. Islam w istocie oznacza świętą wojnę³¹,

d) islam jest religią prawa: prawość uczynków i postępowanie zgodnie z prawem religijnym jest obowiązkiem muzułmanina, czeka go po śmierci zapłata, choć nie ma pewności, iż grzechy zostaną mu odpuszczone – chrześcijaństwo głosi odpuszczenie i wybaczenie, gdyż wraz ze śmiercią Jezusa wypełniło się prawo, a chrześcijanin nie żyje pod jarzmem prawa religijnego, lecz w Jezu-

²⁵ Abd Al-Masih, *Who is Allah...*, s. 20, 51–52; Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 13–14.

²⁶ Abd Al-Masih, *Who is Allah...*, s. 68, 78; Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 19–22.

²⁷ Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 37–42.

²⁸ Por. خطايا الأنبياء وعصمة الوحي، سلسلة الهداية، العدد الأول [Grzechy proroków a nieomyślność Objawienia], Villach [b.r.].

²⁹ Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 42–50.

³⁰ Tamże, s. 51–59.

³¹ Abd Al-Masih, *Holy War in Islam*, Villach [1991], s. 32, 64.

sowym królestwie łaski³². Prawo islamskie dąży do objęcia swym zasięgiem wszystkich aspektów życia ludzkiego, jako że islam jest religią polityczną³³,

e) idea urzeczywistnienia królestwa Allaha na ziemi jest podstawowym obowiązkiem muzułmanina – Jezus głosił królestwo duchowe i w jego ramach duchowe odrodzenie jednostki³⁴.

Status Koranu

Zasada *sola scriptura* i obrona Pisma przez Pismo odnosi się w rozważaniach protestanckich dotyczących islamu również do Koranu. Muzułmanie wskazują na różnice tekstowe w Biblii, odwołując się do tekstów apokryficznych, przypominają kwestię kodyfikacji kanonu biblijnego. W ich mniemaniu Koran w porównaniu z Biblią jest wolny od błędów, sprzeczności, stanowi jednolity tekst, niepoddany żadnym redakcji ani przeróbkom. Tekst Koranu ma zaświadczyć sam o sobie, stąd protestancka analiza tej księgi i jej krytyka ma charakter hermeneutyczny. Zagadnienia ogólniejsze, dotyczące tekstów Tradycji oraz scalenia tekstu Koranu, również wykorzystywane są w dyskusjach i polemikach.

Historia scalenia Koranu w interpretacji protestanckiej kładzie nacisk na ukazanie długości procesu, jakości działań poszczególnych redaktorów oraz interpretacji tekstu:

a) różnica lekcji tekstu – przytacza się co najmniej 45 rozmaitych lekcji tylko w pierwszej i drugiej surze Koranu, wymienionych przez islamskich teologów i badaczy tradycji³⁵,

b) warianty tekstowe – tradycja muzułmańska świadczy o zaginięciu niektórych dawnych kodeksów koranicznych, zawierających warianty tekstowe³⁶,

c) wersety usunięte i dodane³⁷,

d) celowe działania mające na celu kodyfikację tekstu Koranu – gromadzenie wersetów koranicznych, kodyfikacja ‘Uthmana oraz późniejsze zmiany³⁸,

e) różnice w kolejności i liczbie sur oraz wersetów (informacje zawarte w źródłach muzułmańskich i w Tradycji)³⁹,

---

³² Por. الخُطبة والكُفارة في الإسلام والمسيحية عبد الفادي [Abd al-Fadi, *Grzech i odkupienie w islamie oraz w chrześcijaństwie*], Rikon [b.r.]; Iskander Jadeed, *Sin and Atonement in Islam and Christianity*, Rikon [1980–1985?]; مقارنة بين الفاتحة والصلاة الربانية [Abd Al-Masih, *Modlitwa błędzących. Porównanie między al-Fatihą (pierwszą surą Koranu) a Modlitwą Pańską*], Villach 1973.

³³ Abd Al-Masih, *Islam...*, s. 83–103.

³⁴ Tamże, s. 110–122.

³⁵ تعليلات على القرآن، سلسلة الهداية. العدد الرابع [Villach [b.r.], s. 21–26.

³⁶ Tamże, s. 41.

³⁷ Tamże, s. 41, 43–51.

³⁸ Tamże, s. 30–34.

³⁹ Tamże, s. 34–40.

f) sprzeczności w Tradycji, dotyczące przekazu i kodyfikacji tekstu koranicznego⁴⁰.

Krytyka tekstu:

a) główne sprzeczności w Koranie – 17 zagadnień, ukazujących sprzeczności na zasadzie: jeden werset zaprzecza innemu⁴¹,

b) główne błędy historyczne w tekście, czyli głównie niezgodności z historią biblijną – 10 zagadnień⁴²:

- ojcem Ibrahima miał być Azar, a nie Tarech⁴³,
- ojcem Marii Dziewicy ma być ‘Umran⁴⁴,
- bratem Marii Dziewicy miał być Aaron – błędne utożsamienie dwóch Marii: matki Jezusa i siostry Mojżesza i Aarona⁴⁵,
- Haman miał być ministrem faraona z czasów Mojżesza, a według księgi Estery był ministrem króla Persji Achaswera⁴⁶,
- Mojżesz używa terminu „Samarytanin”, na określenie twórcy złotego cielca, choć Samarytanie jako grupa etniczna i religijna wystąpili kilkaset lat później⁴⁷,
- historię wyboru żołnierzy przez Gedeona przypisano Saulowi⁴⁸,
- pełna legend i sprzeczności jest historia Aleksandra Macedońskiego, występującego w Koranie jako Dhu l-Qarnajn, czyli Dwurogi⁴⁹,
- nocna podróż Proroka według Koranu i komentarzy do niego wiodła do świątyni Salomona, wówczas nieistniejącej⁵⁰,
- w Egipcie miały padać deszcze za czasów Józefa, choć Egipt nie jest nawadniany przez deszcze⁵¹,
- Chrystus miał się urodzić pod palmą i przemawiać w kołysce, lepić jako dziecko ptaki z gliny i ożywiać je – ten ostatni przykład to wpływy apokryfów⁵²,
- c) błędy językowe w Koranie dotyczą ewidentnych niezgodności liczby, rodzaju i przypadku oraz czasu – 11 zagadnień⁵³,
- d) postulowana przez muzułmanów wyjątkowość stylu koranicznego krytykowana jest przez źródła protestanckie ze względu na niejasność, sprzeczności,

⁴⁰ Tamże, s. 69–73.

⁴¹ Tamże, s. 74–80.

⁴² Tamże, s. 80–82.

⁴³ Sura 6, 74.

⁴⁴ Sura 66, 12.

⁴⁵ Sura 19, 28.

⁴⁶ Sura 28, 6.

⁴⁷ Sura 20, 85.

⁴⁸ Sura 2, 249.

⁴⁹ Sura 19, 83–98.

⁵⁰ Sura 17, 1; القرآن الكريم..., s. 364.

⁵¹ Sura 12, 49; القرآن الكريم..., s. 310.

⁵² Sura 3, 49; 5, 110; 19, 23. 29–30.

⁵³ Sura 2, 177; 3, 95; 4, 162; 5, 69; 7, 160; 20, 23; 21, 3; 22, 19; 49, 9; 63, 10; 37, 130; 95, 2; w ostatnim przypadku chodzi o poetycką odmianę nazwy lub błędne zrozumienie obcego imienia.

błędy językowe; niektóre teksty arabskie z okresu klasycznego mają o wiele wyższy walor literacki⁵⁴.

Tekst Koranu analizowany jest również pod względem zgodności z Biblią (argument za autentycznością przekazu biblijnego) lub sprzeczności z nią (niezgodności z tekstem biblijnym i ewidentne zapożyczenia apokryficzne świadczyć mają o wyższości tekstu biblijnego).

Tzw. „fałszywe świadectwa”

Źródła protestanckie polemizują również z tzw. „fałszywymi świadectwami”, czyli tekstami mającymi udowadniać prawdziwość misji Muhammada oraz brak autentycznej ciągłości przekazu biblijnego.

Ze źródeł zbliżonych do Biblii jest to tzw. Ewangelia Barnaby, apokryficzne dzieło w duchu muzułmańskim, pochodzące z XIV wieku z wstawkami z wieku XVI, skomponowane po włosku, względnie po hiszpańsku; w środowisku muzułmańskim lub morysków (według niektórych badaczy może zawierać wcześniejsze fragmenty gnostyckie lub ebionickie). Występujący w niej Jezus – zgodnie z nauczaniem Koranu – stwierdza, że nie jest prawdziwym Synem Bożym, a jego ukrzyżowanie było złudzeniem. Ponadto Jezus jako poprzednik Muhhamada potwierdza preegzystencję (!) Proroka, dla którego zarezerwowany jest tytuł Mesjasza. Ten tekst, ewidentnie skomponowany w środowisku muzułmańskim, wykorzystywany jest od momentu jego upowszechnienia w 1907 roku po angielsku (w 1908 roku po arabsku) przez ośrodki propagandy islamu jako tekst apologetyczny, choć wiele elementów w nim zawartych krytykowanych jest przez niektórych badaczy muzułmańskich jako nowinki⁵⁵.

W opracowaniach tekstów używanych w działalności misyjnej przytacza się fragmenty Biblii, które wykorzystywane są (lub mogą być wykorzystywane) w polemikach muzułmańskich z chrześcijaństwem. Dotyczy to przede wszystkim specyficznie interpretowanych wersetów Ewangelii św. Jana 14, 26 i 15, 26, które uważane są przez egzegetów muzułmańskich za zapowiedź Muhammada⁵⁶.

Dwudziestowieczne opracowanie europejskie Maurice’a Baucaille’a zmierzające do ukazania zgodności Koranu z naukami przyrodniczymi, krytykujące

⁵⁴ ...تعلیقات, s. 19–20; ج. فاندنر س. ج. الدكتور س. ج. 3, s. 344–364.

⁵⁵ F. P. Cotterell, *The Gospel of Barnabas*, [w:] „Vox Evangelica” 10 (1977), s. 45–46; O. Leirvik, *History as a Literary Weapon. The Gospel of Barnabas in Muslim-Christian Polemics*, [w:] „Studia Theologica” 2002 nr 1, s. 4–26; اسكندر جديد، إنجيل برنابا – شهادة زور، سلسلة لكل سؤال جواب [Iskandar Dzadid, *Ewangelia Barnaby – fałszywe świadectwo*], Rikon [b.r.], s. 3–16; por. *The Gospel of Barnabas. „A False Testimony”*, Rikon [b.r.] (Questions answered by Iskander Jadeed).

⁵⁶ W. P. Turek, *Aḥmad – Paraklet – Mani ...*, s. 11–18.

natomiast sprzeczności zawarte w pismach chrześcijańskich⁵⁷ doczekało się krytyki ze strony protestanckiego autora Williama Campbella⁵⁸.

Biblia a Koran – podobieństwa i różnice

Pewne podobieństwa między Biblią a Koranem, niezależnie od kwestii pochodzenia materiału tekstowego zawartego w Koranie, wykazującego się silnymi związkami z Biblią hebrajską, judaistyczną tradycją ustną oraz w przypadku chrześcijaństwa głównie ze źródłami z drugiej ręki (np. apokryfami), mogłyby stać się punktem wyjścia dialogu między obiema religiami, i niekiedy są wykorzystywane przez misjonarzy protestanckich w początkowej części rozpraw-dyskursów.

Elementami łączącymi obie księgi są⁵⁹:

- a) reprezentowanie przez nie religii objawionych,
- b) monoteizm postulowany przez oba teksty,
- c) stworzenie świata przez Boga,
- d) cześć i szacunek należny Jezusowi oraz akcentowanie dziewictwa Marii⁶⁰,
- e) Abraham jako protoplasta obu religii,
- f) początek ludzkości w stworzeniu Adama,
- g) oczekiwanie Dnia Sądu,
- h) dekalog (nieco odmiennie interpretowany w Koranie).

Misyjny charakter opracowań protestanckich powoduje, że pisma te mają charakter obrony chrześcijaństwa przed zarzutami teologów muzułmańskich, skierowanymi przeciwko samej Biblii oraz nieprawdziwemu (ich zdaniem) przedstawieniu postaci Jezusa. Stąd podobieństwa między Biblią a Koranem używane są dla obrony dogmatów wiary chrześcijańskiej, prawdziwości i niezmienności tekstowej Biblii, ukazania wyższości postaci Jezusa ponad wszystkich innych proroków oraz podkreślenia jego boskości.

Dlatego też silniejszy nacisk położony jest na różnice między Koranem a Biblią⁶¹:

⁵⁷ M. Bucaille, *Bible, Qur'an and Science*, Qum 1996.

⁵⁸ W. Campbell, *The Qur'an and the Bible in the Light of History and Science*, Upper Darby 1992.

⁵⁹ J. Gnilka, *Biblia a Koran. Podobieństwa i różnice*, tłum. W. Szymona, Kraków 2005, s. 184–186.

⁶⁰ Zauważyć należy jednak, że postać Marii zgodnie z dogmatami protestanckimi przedstawiana jest według jej roli ukazanej w Nowym Testamencie. Odrzucany jest kult jej osoby tak charakterystyczny dla Kościoła prawosławnego i katolickiego, a dogmaty katolickie (np. czyszciec) traktowane są jako „nowinki” nawet w niektórych opracowaniach przeznaczonych dla muzułmanów. Cf. العفاند الكاثوليكية في الكتاب المقدس. المؤلف: المطران صموئيل بندكت، المترجم: القس يعقوب فاقيش [Dogmaty katolickie w Piśmie Świętym], Villach [b.r.].

⁶¹ J. Gnilka, *Biblia a Koran. Podobieństwa i różnice...*, s. 186–189.

a) Koran jako religia Księgi – Biblia jako dowód na wkroczenie Boga (Jezusa) w historię,

b) Jezus w Koranie jest prorokiem – w Nowym Testamencie Jezus jako Chrystus jest Synem Bożym,

c) islam jest religią prawa, w którym cel ostateczny osiągną wybrani przez Boga – chrześcijaństwo jest religią odkupienia (idei niezrozumiałej dla muzułmanów),

d) w Koranie obietnicę daną Abrahamowi odziedziczył Izmael – w Biblii jest to Izaak,

e) muzułmanie wyczekują raju – chrześcijanie oczekują powrotu Chrystusa, wspólnoty z nim i udziału w królestwie Bożym.

Przypomnieć należy, iż w większości wypadków dość radykalne podejście niektórych opracowań protestanckich wiąże się z niemożnością prowadzenia rzeczywistego dialogu między obiema religiami opartego na wzajemnej egzegezie pism i dogmatów oraz hermeneutyki tekstu – Biblia jest analizowana przez teologów muzułmańskich pod względem zgodności jej treści z Koranem; Koran klasycznej krytyce tekstu, stosowanej przez biblistów wobec Biblii hebrajskiej lub ksiąg Nowego Testamentu podlegać nie może. Wręczenie Koranu jest wezwaniem do przyjęcia islamu, wręczenie Biblii uważane jest za akt chrześcijańskiego misjonarstwa, odrzucany naturalnie przez muzułmanina⁶². Religijny pluralizm w przypadku wielu duchownych muzułmańskich jest pojęciem nieznanym, a jest to podstawa dialogu między religiami. Jak stwierdził Bassam Tibi, „obaj partnerzy dialogu muszą przyswoić sobie wolną od uprzedzeń wiedzę teologiczną i historyczną”⁶³.

Summary

Answering Islam – Protestants in a dialogue and polemic with Muslims

The main issues on which a Christian-Muslim polemic focuses are: the status of the Bible and the figure of Jesus. The main sources to be used by Protestants in their polemic with Muslim clearly are the Bible and the Koran.

Book and electronic publications require examination of several subjects: 1) The authenticity of the Bible (i.e. the Torah and Gospel), 2) The divinity of Jesus- the Savior, 3) Islam and Christianity, 4) The status of the Koran, 5) The so-called “false testimony”, e.g. Gospel of Barnabas, the issue of Paraclete.

It should be remembered that in most cases a rather radical attitude of some Protestant studies is connected with the impossibility of having a real dialogue between the two religions based on the mutual exegesis of letters and dogmas and the text hermeneutics – the Bible is analyzed by Muslim theologians with regards to its contents to the Koran, and the Koran may not be subject

---

⁶² *Selig sind die Betrogenen. Christlich-islamisches Dialog – Täuschungen und westliches Wunschenken*, von Bassam Tibi, [w:] *Feindbild Christentum im Islam. Eine Bestandsaufnahme*, hrsg. U. Spuler-Stegemann, Bonn 2006, 55 (Bundeszentrale für Politische Bildung. Schriftenreihe, 573).

⁶³ *Selig sind die Betrogenen...*, s. 60.

to the classic text criticism applied by bibliologists with reference to the Hebrew Bible or to the New Testament books. Presenting someone with the Koran constitutes a call to accept Islam, whereas presenting someone with the Bible is regarded as an act of Christian missionary activity, naturally rejected by Muslims. Religious pluralism, which constitutes a base for a dialogue between religions, is unknown to numerous Muslim clergymen. As Bassam Tibi put it, “both parties of the dialogue have to acquire unprejudiced theological and historical knowledge”.

Translated by Joanna Malak

